

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ - 90

Abuzər XƏLƏFOV
*Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi,
BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma
Akademiyasının akademiki, BDU-nun
Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri,
tarix elmləri doktoru, professor*

PROFESSOR V.İ.RAZUMOVSKİDƏN AKADEMİK A.M.MƏHƏRRƏMOVA QƏDƏR KEÇİLMİŞ İNKİŞAF VƏ TƏRƏQQİ YOLU

*Bakı Dövlət Universiteti Azərbaycan xalqının,
Azərbaycan Respublikasının milli sərvətidir.*

Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider

2009-cu il sentyabr ayının 1-də respublikamızın ilk elm və təhsil məbədgahı olan Bakı Dövlət Universitetinin 90 illiyi tamam oldu. Bu şərəfli tarixi günü dövlətimiz, xalqımız, bütün Azərbaycan ziyalıları, elm və təhsil xadimləri böyük fərəh və iftixar hissi ilə qeyd etdi.

Bakı Dövlət Universitetinin cəmiyyətdə tutduğu böyük mövqeyə, elm, təhsil və mədəniyyətin tərəqqisində oynadığı böyük rola yüksək qiymət verən dövlətimizin başçısı, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev universitetin şanlı 90 illik yubileyini keçirmək üçün 2009-cu il 24 aprel tarixli sərəncam imzalamışdır. Sərəncamda deyilir: “Bakı Dövlət Universitetinin müsəlman Şərqində ilk Avropa tipli ali məktəb kimi yarandığı vaxtdan bəri ötən müddət ərzində ölkəmizdə ali təhsilin və elmin tərəqqisi naminə əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir. Yüksək ixtisaslı milli kadrların hazırlanması, yeni-yeni elmi istiqamətlərin formalaşdırılması, dünya təhsil sisteminə inteqrasiya, eləcə də mədəni-mənəvi dəyərlərimizin yaşadılması istiqamətində universitet üzərinə düşən vəzifələrin öhdəsindən həmişə layiqincə gəlir”.

Görkəmli dövlət və siyasi xadim, ulu öndər Heydər Əliyevin layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin verdiyi bu yüksək qiymət universitetin 90 illik yubileyinə əvəzsiz töhfədir.

Azərbaycan xalqının milli sərvəti, milli iftixarı olan Bakı Dövlət Universitetinin keçdiyi keşməkeşli inkişaf və tərəqqi yolu hər şeydən əvvəl milli təhsilin, elmin, mədəniyyətin, mənəviyyatın inkişaf yoludur. Azərbaycanın intel-

lektual sərvəti olan milli ziyalılarımızın təşəkkül tapıb formalaşdığı yoldur. Bu yolun yolçuları olan Azərbaycanın görkəmli alimləri, ziyalıları, elm, ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin böyük səyi, fədakarlığı, vətənpərvərliyi nəticəsində Azərbaycan ali təhsilinin, elminin təmali, bünövrəsi qoyulmuş, Azərbaycan tarixinin, ədəbiyyatının, dilinin öyrənilməsində, tərəqqisində, soy-kökümüzdə qayıdışda böyük elmi əhəmiyyətə malik uğurlar əldə edilmişdir.

Bakı Dövlət Universitetinin professor-müəllim heyətinin böyük səyi nəticəsində Azərbaycan dilinin elmi əsasları işlənmiş, onun lüğət fondunda olan, az işlənən, araşdırılmayan sözlər ortaya çıxarılmış, Azərbaycan dilinin lüğət tərkibi yeni sözlərlə zənginləşmiş, geniş elmi araşdırmalarda, elmi mühazirələrdə müvəffəqiyyətlə işlənən, lüğət tərkibi türk sözləri ilə zənginləşən bir dilə çevrilmişdir. Azərbaycan dilində ilk elmi mühazirələr məhz 1922-ci ildən başlayaraq Bakı Dövlət Universitetinin Şərq və filologiya fakültələrində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı, Azərbaycan tarixi fənlərindən oxunmağa başlanmışdır. Çox sevindirici haldır ki, qısa bir zaman kəsiyində mühazirələr hazırlayıb oxuyan müəllimlər cəmiyyəti bir-iki il əvvəl işləməyə başlayan milli kadrlar idi.

Beləliklə, fəaliyyətə başladığı ilk günlərdən Bakı Dövlət Universiteti Azərbaycan dilinin qorunmasında və daha da inkişaf etdirilməsində, Azərbaycan ədəbiyyatı və Azərbaycan tarixinin ən mürəkkəb məsələlərinin araşdırılmasında, milli şüurun, milli ruhun formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. BDU-nun professor-müəllim heyəti zamanın keşməkeşli, çətin dövrlərində hər cür təqib və təzyiqlərlə üzləşsə də həmişə öz milli tarixi missiyasına sadıq qalmış, milli-mənəvi özünəməxsusluğunu uğurla davam etdirmişdir. Məhz buna görədir ki, ulu öndər Heydər Əliyev Bakı Dövlət Universitetinin milli mədəniyyətin formalaşmasındakı roluna yüksək qiymət verərək yazır: “Universitet həqiqətən axtaran, milli ruhu inkişaf etdirən bir ocaq, bir məktəb olmuşdur.”

Azərbaycan elminin, təhsilinin, mədəniyyətinin və mədəniyyətinin inkişafında mühüm rol oynayan Bakı Dövlət Universiteti 1919-cu ilin sentyabrında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən yaradıldı. Ölkənin mövcud durumunda böyük çətinliklərin olmasına, universitetin təşkili əleyhinə mühafizəkar səslərin ucaltmasına baxmayaraq universitetin yaranmasını xalqımızın böyük gələcəyi kimi qiymətləndirən Cümhuriyyət liderləri öz qərarında ısrarlı idi. Azərbaycan hökuməti Bakı Dövlət Universitetinin təsis edilməsinə dair qanun layihəsini parlamentin müzakirəsinə verməyə nail oldu. Uzun müzakirələrdən sonra böyük çətinliklə olsa da 1919-cu il sentyabrın 1-də parlament Bakı şəhərində Dövlət Universitetinin təsis edilməsi haqqında qanun qəbul etdi. Bu qərarı səbirsizliklə gözləyən universitetin ilk rektoru V.İ.Razumovski yazırdı: “Azərbaycan öz maarif ocağını yaratdı. Türk xalqının tarixinə yeni parlaq səhifə yazıldı. Avropa ilə Asiyanın qovuşuğunda yeni məşəl yandı. Bu böyük tarixi hadisənin şahidləri kimi biz özümüzü xoşbəxt hesab edirdik.”

Parlamentin qəbul etdiyi qanunda dörd fakültədən: Şərq şöbəsi olan tarix-filologiya fakültəsindən, fizika-riyaziyyat, hüquq və tibb fakültələrindən ibarət Dövlət Universitetinin Bakıda təsis edilməsi göstərilmişdi. Universitetin maddi-texniki bazasının yaradılması və fəaliyyətini davam etdirməsi üçün 15 milyon manata yaxın vəsait ayırmışdı. 1919-cu il may ayının əvvəllərində universitetin təsis ilə əlaqədar rəsmi sənədləri və tədbirləri hazırlayan komissiyanın son iclası oldu. İclasda müvəqqəti Şura və universitetin idarə heyəti təşkil edildi. 1919-cu il noyabrın 15-i birinci dərs günü kimi qərarlaşdırıldı.

Azərbaycan hökuməti universitet komissiyasının tövsiyəsini və Xalq Maarif Nazirliyinin təqdimatını nəzərə alaraq 1919-cu il sentyabr ayının 8-də Bakı Dövlət Universitetinin rektoru və dekanlarının təsdiqi haqqında qərar verdi. Azərbaycanda fəaliyyətə başlayan ilk milli təhsil ocağının ilk rektoru vəzifəsinə görkəmli rus alimi, professor V.İ.Razumovski təyin edildi.

Bacarıqlı elm və təhsil təşkilatçısı, sovet cərrahı, tibb elmləri doktoru, professor, əmək qəhrəmanı, RSFSR-in Əməkdar elm xadimi Vasili İvanovic Razumovski rus tibb elminin görkəmli nümayəndəsi kimi məşhur olmuş, müstəqil cərrahlıq məktəbi yaratmış, onlarla elmi monoqrafiyaların, yüzlərlə məqalələrin müəllifi olmuşdur. O, Rusiya və SSRİ məkanında bir neçə universitetin: Saratov (1909), Tiflis (1918), Bakı (1919) universitetlərinin yaradılmasında fəal iştirak etmişdir. V.İ.Razumovski 1919-cu ilin sentyabrından 1920-ci ilin mayına qədər Bakı Dövlət Universitetinə rəhbərlik etmiş, onun təşəkkül tapıb formalaşmasına böyük əmək sərf etmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qırmızı ordunun müdaxiləsi ilə süqut etdikdən sonra Azərbaycan Sovet hökumətinin maarif naziri Dadaş Bünyadzadə 1920-ci ilin mayın 11-də rektor Razumovskiyə məktub göndərərək universitetin sosialist prinsiplərinə uyğun yeni nizamnaməsini hazırlamağı tapşırırdı. Lakin mütərəqqi elm və təhsil quruculuğuna sadıq olan prof. V.İ.Razumovski bir il əvvəl çox çətinliklə tərtib etdiyi nizamnaməni ləğv etməkdən imtina etdi və mayın 26-da rektor vəzifəsindən istefa verdi. Bir neçə aydan sonra Bakını tərk edib, Saratov Universitetinə işləməyə getdi.

Görkəmli alim akademik R.Mehdiyevin dediyi kimi, universitetin tarixini dörd mərhələyə bölmək olar. Bu, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrü (1919-1920), 1920-1922-ci illər Azərbaycanın ittifaqa daxil olana qədərki nisbətən müstəqil inkişaf dövrü, SSRİ tərkibindəki dövr və Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonrakı dövrüdür. Universitetin keçdiyi inkişaf yolu heç də hamar olmamışdır. İnkişaf mərhələlərinin hər birinin özünəməxsus cəhətləri olmuş, çox zaman bu mərhələlərdə baş verən proseslər nəinki bir-birinə oxşamamış, hətta bir-birinə zidd xarakter daşımışdır.

Universitet öz inkişaf prosesində baş verən fərqlərə və ziddiyyətlərə baxmayaraq qarşısına qoyduğu məqsədə: yüksək ixtisaslı kadr hazırlamaq, tədris prosesini təkmilləşdirmək, elmi araşdırmaların səviyyəsini yüksəltmək

üçün milli təhsilimizin flaqmanı kimi daim ləyaqətlə irəli getmiş, xalqımızın milli sərvətinə çevrilmişdir.

1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet hökuməti qurulduqdan sonra universitetin strukturunda bir sıra dəyişikliklər edildi. Universitetin nizamnaməsi və adı dəyişdirildi. Yeni nizamnaməyə görə universitetin Şərq fakültəsi istisna olmaqla, digər fakültələrdə rus dili dərslərinin aparılması nəzərdə tutulmuşdu.

Bakı Dövlət Universitetinin tarixində onun fəaliyyətinin ilk onilliyi zəngin hadisələrlə dolu olmuşdur. Bu dövr universitetin maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsi, yeni fakültələrin, ixtisasların, laboratoriyaların açılması, elmi kitabxananın yaradılması, tələbə qəbulunun qaydaya salınması, professor-müəllim heyətinin formalaşması, milli kadrların hazırlanması, doğma Azərbaycan dilində mühazirələrin oxunmasına başlanılması, Azərbaycan dili və ədəbiyyatının, Azərbaycan tarixinin araşdırılması, elmi-tədqiqat işlərinin aparılması üçün hazırlıq görülməsi, universitetin elmi xəbərlərinin çap edilməsi ölkədaxili və beynəlxalq əlaqələrin yaradılması, demək olar ki, ali məktəbin fəaliyyət dairəsinə daxil olan bütün iş proseslərinin əsasının qoyulduğu illər olmuşdur.

Bakı Dövlət Universiteti təşkil edilərkən iki fakültə: tibb və tarix-filologiya fakültələri var idi. Tarix-filologiya fakültəsinin tərkibinə üç şöbə - tarix, filologiya və şərq şöbələri fəaliyyət göstərirdi. Artıq 1919-cu ilin noyabrında təşkilat işləri başa çatdırılmış, universitetin elmi şurasının ilk iclasında professor-müəllim heyətinin tərkibi təsdiq edilmişdi. Universitetin professor-müəllim heyəti 44 nəfərdən - 12 professor, 3 dosent və 29 müəllimdən ibarət idi.

15 noyabr 1919-cu ildən sistemli tədris fəaliyyətinə başlayan universitet birinci kurslara qəbulu aparmaqla öz tələbə korpusunu yaratmağa müvəffəq oldu. Tələbələr sırasına qəbul edilən abituriyentlərdən 297 nəfərinin azərbaycanlı olması uğurlu başlanğıc idi.

1920-1921-ci tədris ilində universitet özünün üçüncü fakültəsini - fizika-riyaziyyat fakültəsini yaratdı. Fizika-riyaziyyat fakültəsinin yaranması universitetin tədris və elmi potensialını daha da gücləndirdi, universitetin yeni elmi qüvvələrinin gəlməsinə səbəb oldu. 1922-ci ildə universitet daha bir yeni fakültə-şərqşünaslıq fakültəsi yaratmağa müvəffəq oldu. Bu yeni fakültə tarix-filologiya fakültəsinin şərq şöbəsinin bazasında yaradılmışdı. Onun tarix və dil şöbələri var idi. Dil şöbəsi sonralar iki şöbəyə Türk və İran dili şöbələrinə bölünmüşdü. Həmin ildə Xalq Maarif Komissarlığının tövsiyəsi ilə şərqşünaslıq fakültəsinin tərkibindən tarix şöbəsi götürüldü. 1928-ci ildə isə şərqşünaslıq fakültəsinin yanında etnoqrafiya şöbəsi yaradıldı.

Dövrün tələbinə müvafiq olaraq 1923-cü ildə tarix-filologiya fakültəsi yenidən təşkil edildi. Fakültə üç şöbəsi olan ictimai elmlər fakültəsinə çevrildi. Fakültənin dil-ədəbiyyat, ictimai-tarix və hüquq şöbələri xeyli genişlənməklə onların qəbulu artırıldı. 20-ci illərdə respublikada xalq təhsilinin inkişafı ilə əlaqədar müəllim kadrlara böyük tələbat əmələ gəlmişdi. Bu məqsədlə də

1924-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat və ictimai elmlər fakültəsinin bazasında üç şöbədən – ictimai, riyaziyyat və təbiət şöbələrindən ibarət pedaqoji fakültə yaradıldı. 1929-cu ildə universitetin nəzdində Azərbaycan və rus bölməsi olan qiyabi pedaqoji fakültələr fəaliyyətə başlandı. Bu fakültənin 4 şöbəsi - məktəb, fiziki-texniki, Azərbaycan dili və ədəbiyyatı, rus dili və ədəbiyyatı şöbələri var idi. 1928-1929-cu tədris ilində universitetdə hüquq fakültəsi yaradıldı. Bütün göstərilən fakültələrlə yanaşı universitetin yanında 1920-ci ildə təşkil edilmiş fəhlə fakültəsi də fəaliyyət göstərirdi. Fəhlə fakültəsinə bilavasitə istehsalatda çalışmış gənclər qəbul edilirdi.

Bakı Dövlət Universitetinin birinci onillikdəki fəaliyyətini diqqətlə nəzərdən keçirdikdə belə bir həqiqət aşkara çıxır ki, zamanın keşməkeşlərinə, hakimiyyət dəyişikliklərinə, siyasi arenadakın ab-havaya baxmayaraq universitet öz fəaliyyətini uğurla davam etdirmiş, respublikanın elmi, təhsil və mədəni həyatında, yüksək ixtisaslı milli kadrların yetişməsində, milli şüurun formalaşmasında, milli ziyalılar ordusunun daha da mətinləşməsində misilsiz rol oynamış, elmimizin və təhsilimizin inkişaf və tərəqqi yolunu işıqlandırmışdır.

Beləliklə, universitetin birinci onilliyi respublikamızın elm, təhsil və mədəniyyətinin inkişafında silinməz dərin izlər qoymuşdur. Bu dövrdə universitetin maddi-texniki bazası möhkəmlənmiş, yeni tədris korpusları lazımı avadanlıqlarla təmin edilmiş, laboratoriyalar, fənn kabinetləri və s. ilə təchiz edilmiş, universitetin maliyyələşdirilməsinə diqqət artırılmışdır.

Bu dövrdə Bakı Dövlət Universitetinin üzərinə respublikanın ilk ali təhsil müəssisəsi kimi təhsil, elm, mədəniyyət və iqtisadiyyatın bütün sahələri üçün yüksək ixtisaslı kadr hazırlamaq vəzifəsi qoyulmuşdu. Universitet respublikada sürətlə inkişaf edən təhsil, iqtisadiyyat, elm və təhsil müəssisələrini ixtisaslı kadrlarla təmin etməli idi. Bu mühüm dövlət vəzifəsini həyata keçirmək üçün universitet ilbəl yeni-yeni ixtisaslar açır, tələbə qəbulunu artırır. Rəqəmlərə diqqət yetirək: Əgər 1919-1920-ci illərdə universitetə 1094 tələbə qəbul edilmişdisə, onların sayı 1928-1929-cu ildə 1925 çatmışdı. Universitetin ilk buraxılışı 1922-ci ildə olmuşdur. Universitetin tibb fakültəsini 30 nəfər bitirmişdi ki, bunun da ancaq 10 faizi azərbaycanlı idi. 1929-cu ildə universiteti 1154 nəfər bitirmişdi ki, bunun da 18 faizindən çoxu azərbaycanlı idi.

On ildə universitetdə tələbə qəbulunun artımı ilə yanaşı professor-müəllim heyətinin tərkibi də həm kəmiyyət, həm də keyfiyyətcə dəyişmişdi. Əgər 1919-1920-ci tədris ilində universitetdə 3 professor, 3 dosent, 29 müəllim -cəmi 44 nəfər çalışırdısa, 1928-1929-cu dər ilində 52 professor, 30 dosent, 229 müəllim - cəmi 311 nəfər çalışırdı. Sevindirici hal idi ki, professor-müəllim heyətinin tərkibində azərbaycanlıların sayı müntəzəm olaraq artmışdır. Belə ki, əgər 1919-1920-ci tədris ilində azərbaycanlıların sayı 9 nəfər idisə, yəni professor-müəllim heyətinin 20,5 faizini təşkil edirdisə, 1928-1929-cu tədris ilində azərbaycanlıların sayı 128 nəfər olmuşdur ki, bu da 42,2 faiz demək idi. 1919-

1920-ci illərdə universitetin kollektivi tələbə hazırlığını genişləndirməklə yanaşı elmi tədqiqat işlərinin aparılmasında, elmi əsərlərin yaradılmasında dərslərlərin dərslər vəsaitlərinin, monoqrafiyaların çap edilməsində də əhəmiyyətli uğurlara nail olmuşdu. 1921-ci ildən “Bakı Universitetinin Xəbərləri” nəşrə başladı. “Xəbərlər”in dörd şöbəsi - təbiətşünaslıq və tibb, ictimai elmlər, şərqşünaslıq və hüquq şöbələri var idi. 1924-cü ildə universitet həmçinin özünün ikinci nəzəri orqanı olan “Tibbin nəzəri-praktiki jurnalı”nın nəşrinə başladı.

Qarşıya çıxan böyük çətinliklərə baxmayaraq Bakı Dövlət Universitetinin 10 il ərzində xalq təsərrüfatının, elm, təhsil və mədəniyyətin müxtəlif sahələri üçün 1500-dən artıq kadr hazırlaması onun böyük uğurları, millətimiz qarşısında şərəfli xidməti idi.

Universitetin 20-ci illərdə əldə etdiyi nailiyyətlərdə universitet rektorlarının fəaliyyəti də mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Belə fədakar insanlara misal olaraq universitetin ilk azərbaycanlı rektoru olan Tağı Şahbazini (1926-1929) və Maqşud Məmmədovu (1929-1930) göstərmək olar.

Universitet özünün birinci onilliyində 500 çap vərəqi həcmində kitab, jurnal və salnamə buraxmışdı. Elmi əsərlərdən başqa, universitet 1923-1939-cu illərdə çox qiymətli elmi kitablar nəşr etməyə müvəffəq olmuşdu. Bunlardan E.A.Paxamovun “Azərbaycan tarixinin qısa kursu” (Bakı, 1923); A.V.Baqrinin “Azərbaycan biblioqrafiyası üçün materiallar” (I-III buraxılışda); yenə də onun III buraxılışa aid “Predmet göstəriciləri” (Bakı, 1924); A.O.Makovelskinin “Demokrit: həyatı və təlimi” (Bakı, 1926); yenə onun “V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Universiteti: birinci onillik” (Bakı, 1930); “Elmi nəşrlər. 1919-1930” (Bakı, 1930) və s. kitablar nəşr edilmişdir. Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Xəbərləri və nəşr etdiyi elmi əsərlər Azərbaycan elminin bünövrəsinə qoyulan ilk daşlar idi. Azərbaycan elmi məhz bu bünövrə üzərində bərqərar olmuş, inkişaf və tərəqqi etmişdir.

1920-ci ildə universitet nəşriyyatının yaranması və onun gələcək fəaliyyəti respublikada elmi və tədris ədəbiyyatının təşəkkül tapıb formalaşmasında və fənn proqramlarının, metodik göstərişlərin nəşrində mühüm rol oynamışdır.

Bakı Dövlət Universitetinin 20-ci illərdə əldə etdiyi elmi-mədəni nailiyyətlərdən biri də onun zəngin, nadir kitab fonduna malik, universitet təhsilinə və elminə xidmət edən elmi kitabxanasının yaranması olmuşdur.

1919-cu ildə universiteti təşkil etmək üçün yaradılmış komissiya universitetin bir nömrəli laboratoriyası hesab etdiyi kitabxananın yaradılması üçün xüsusi layihə hazırladı və kitabxananın təşkilinə maliyyə vəsaiti almaq üçün hökumətə müraciət etdi. Kitabxananı təşkil etmək üçün bina və 3 milyon manat vəsait ayrıldı. Bakıda yerləşən ayrı-ayrı təhsil və elmi müəssisələr öz kitab fondlarını kitabxanaya bağışladılar. 1919-cu ilin sentyabrında kitabxananın tibb şöbəsi fəaliyyətə başladı, noyabrda isə qiraətxana açıldı. Beləliklə, 1919-cu ildə kitabxananın fonduna 4660 kitab var idi. Universitet rəhbərliyinin və professor-

müəllim heyətinin səyi nəticəsində 1922-ci ildə kitabxananın fondunda 14434 kitab toplanmışdı. 1930-cu ildə isə kitabxanada artıq 109309 kitab toplanmışdı.

Böyük çətinliklə olsa da 1926-cı ildən başlayaraq kitabxana beynəlxalq əlaqələr yaratmağa, 700-dən artıq xarici jurnal almağa müvəffəq olmuşdu. Kitabxanada universitetin tələbə və professor-müəllim heyətinə xidmət olduqca səmərəli təşkil edildiyindən demək olar ki, tələbə və professor-müəllim heyətinin əksəriyyəti kitabxananın oxucuları idi. Kitabxana son on ildə 20 minə qədər oxucuya xidmət etmişdi. Kitabxana Zaqafqaziya universitetləri icərisində ən zəngin və ən nadir kitab fonduna malik ilk elmi ali məktəb kitabxanası idi.

Beləliklə, 20-ci illərin axırında Bakı Dövlət Universiteti böyük elmi potensiala malik yüksək ixtisaslı kadr hazırlayan təhsil və elm məbədgahına çevrilmiş, Azərbaycan təhsilinin, elminin, mədəniyyətinin inkişafında həlledici rol oynamağa başlamışdı. Məhz buna görədir ki, universitetin fəaliyyətinə böyük qiymət verən Azərbaycan hökuməti Bakı Dövlət Universitetinin 10 illik yubileyinin qeyd olunması haqqında qərar qəbul etdi. Təntənəli yubiley 1930-cu il yanvarın 12-də Bakı Opera və Balet Teatrında keçirildi. Yubiley iclasında Bakı Dövlət Universitetinin on il müddətində respublikanın təhsil, elm və mədəni həyatında böyük xidmətləri, xüsusilə yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrların hazırlanmasında əldə etdiyi nailiyyətləri qeyd edildi. Universitetin bir çox əməkdaşları yüksək dövlət mükafatlarına layiq görüldülər.

Ancaq çox təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, Avropa və Asiyanın qovuşduğunda məşəl kimi parlayan bu elm və təhsil məbədgahı öz inkişafının çiçəkləndiyi dövrdə - 1930-cu ilin iyunun 19-da Moskvanın göstərişi və Azərbaycan Xalq Komissarlar Sovetinin qərarı ilə fəaliyyətini dayandırdı, fakültələri ayrı-ayrı institutlara çevrildi. Onun əmlakı və 100 min nüsxədən artıq kitab fondu olan kitabxanası da yeni yaradılan institutlar arasında bölüşdürüldü.

Beləliklə, inzibati-amirlik sisteminin formalaşdığı bir zamanda Moskva hər vasitə ilə milli respublikalarda milli mədəniyyətin və ədəbiyyatın, milli şüurun inkişafına mane olur, müxtəlif vasitələrlə və məkrli üsullarla milli oyanışın və milli özünüdərk inkişafının qarşısını almağa çalışırdı. Bakı Dövlət Universiteti də belə məkrli siyasətin qurbanı oldu.

Respublikamızda universitetin ləğv edilməsinin səhv siyasət olması tezliklə ölkənin elm, təhsil və mədəni həyatında özünü göstərməyə başladı. Məhz buna görə Azərbaycan SSR Xalq Komissarlar Soveti 1934-cü ilin mayında Bakı Dövlət Universitetinin yenidən təşkili haqqında qərar qəbul etdi. 1934-cü ilin sentyabrından universitetin fəaliyyəti bərpa edildi. Keçmiş “Kommunist”, indiki “İstiqlal” küçəsində 6 sayılı binanın yarısı universitetə verildi. Artıq 1935-ci ildə universitetdə 4 fakültə, 13 kafedra fəaliyyət göstərirdi.

Bakı Dövlət Universitetinin bərpa edilməsi elm, təhsil və mədəniyyət tarixində mühüm hadisə oldu. 1930-cu ildə buraxılmış səhvin düzəldilməsini Azərbaycan xalqı, bütün ziyalılar ordusu böyük rəğbətlə qarşıladılar. Əvvəllər

BDU-da işləmiş görkəmli alimlər, təcrübəli mütəxəssislər və məzunlar universitetə dəvət edildilər. Görkəmli ziyalılar universitetdə işləməyə üstünlük verdiklərindən, qısa zamanda çox yüksək elmi potensiala malik kadr korpusu formalaşdı. 1939-cu ildə professor-müəllim heyətinin sayı 226 nəfərə çatmışdı. Bunlardan 17 nəfəri elmlər doktoru, 54 nəfəri elmlər namizədi, dosent idi. Universitet son beş ildə 500-ə yaxın yüksək ixtisaslı kadr hazırlamışdı.

Bakı Dövlət Universitetinin tarixini ardıcıl olaraq izləyərkən 1920-1944-cü illərdə universitetə başçılıq etmiş V.İ.Razumovskinin (1919-1920), S.V.Davidenkonun (1920-1923), A.D.Quliyevin (1923-1926), T.A.Şahbazinin (1926-1929), V.S.Yelipotevsikinin (1929), M.Q.Məmmədovun (1929-1930), K.M.Ələkbərlinin (1934-1935), Ə.Ə.Əliyevin (1935-1937), C.A.Ələsgərovun (1937-1941), Ş.R.Əliyevin (1941-1944) böyük xidmətləri göz önünə gəlir. Onlar öz dövrlərinin həm görkəmli elm və təhsil xadimləri, həm də vətənpərvər ziyalılar olmuşlar. Məhz buna görədir ki, xalqımız, universitetin professor-müəllim heyəti, tələbələri və məzunları onların əziz xatirəsini həmişə uca tutur.

1941-1945 Böyük Vətən müharibəsi illərində ölkədə yaranmış çox çətin şəraitdə Bakı Dövlət Universitetinin kollektivi öz fəaliyyətini davam etdirirdi. Bütün fəaliyyəti “Hər şey müharibə üçün, hər şey cəbhə üçün” istiqamətinə yönəlmiş universitetdə 1941-ci il iyunun 22-də izdihamlı mitinq keçirildi. Mitinqdə çıxış edən professor-müəllimlər və tələbələrin nümayəndələri ölkənin müdafiəsinə qalxmağı, bütün qüvvələrini faşistlər üzərində qələbəyə sərf edəcəklərini söylədilər. Müharibənin ilk günlərindən universitetin rektoru S.A.Ələsgərov başda olmaqla bir çox müəllim və tələbələr cəbhəyə getdilər. Təkcə 1941-ci ildə universitetdən 1285 nəfər cəbhəyə yollanmışdı. 1941-ci ilin sentyabrında universitetin rektoru vəzifəsinə Ş.R.Əliyev təyin edildi. O, 1945-ci ilin aprelinə qədər bu vəzifəni şərəflə yerinə yetirdi.

Müharibə illərində mövcud şəraitlə əlaqədar ali məktəblərin strukturunda böyük dəyişiklik oldu. 1941-1942-ci illərdə Pedaqoji İnstitut, Qiyabi Pedaqoji İnstitut, Dövlət Bədən Təربiyəsi İnstitutu və Xarici dillər fakültəsi BDU-ya birləşdirildi. Beləliklə, 1943-1944-cü tədris ilində universitetdə 10 fakültə: fizika-riyaziyyat, kimya, biologiya, tarix, filologiya, hüquq, iqtisadiyyat, xarici dillər, bədən tərbiyəsi, geoloji-coğrafiya fakültələri və 49 kafedra fəaliyyət göstərirdi.

Müharibə illərində Azərbaycan ali məktəb sistemi hərbi şəraitə uyğun olaraq yenidən quruldu. Ali məktəblərin tələbə və müəllimlərinin orduya səfərbər edilməsi ilə əlaqədar olaraq təhsil müddəti qısaldıldı. Yeni keçici xarakter daşıyan tədris planları və ixtisar edilmiş proqram üzrə kadr hazırlığına başlandı. 1941-1942-ci tədris ilində üç illik tədris planına keçildi. Qış tətilləri ləğv edildi, daha intensiv tədris prosesi tətbiq edilməyə başlandı.

1944-1945-ci illərdə universitetin hospitala çevrilmiş binasının özünə qaytarılması onun işində yeni quruculuq mərhələsinin başlanmasını təmin etdi.

Müharibə illərində böyük çətinliklərə, müəllim kadrların çatışmazlığına baxmayaraq universitet kollektivi yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı işini davam etdirmiş, 4 ildə 719 nəfər kadr hazırlamışdı. Universitetdə tədris prosesinin təşkili ilə yanaşı, elmi-tədqiqat işinin aparılmasına, aspirantura yolu ilə elmi kadrların hazırlanmasına, namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsinə də xüsusi diqqət yetirilmişdi. 1940-1945-ci illərdə 211 aspirant təhsil almış, onların əksəriyyəti öz namizədlik dissertasiyalarını müdafiə etmişdi. 1941-1945-ci illərdə universitetin elmi şuralarında 13 doktorluq və 118 namizədlik dissertasiyası müdafiə edilmişdi. Müharibə illərində universitetin kadr korpusuna cavan kadrlar daxil olmuşdu. Artıq 1945-ci ildə universitetdə 331 müəllim çalışırdı. Bunlardan 29 nəfəri elmlər doktoru, professor, 107 nəfəri elmlər namizədi, dosent, 195 nəfəri isə müəllim idi. Bu, o dövr üçün çox böyük rəqəm idi.

Böyük Vətən müharibəsi 1945-ci ildə qələbə ilə qurtarıqdan sonra universitetin inkişafında yeni mərhələ başlandı. Bu mərhələdə universitetin strukturu təkmilləşdi, maddi-texniki bazası möhkəmləndi, müharibə illərində alınan binalar özünə qaytarıldı, tədris prosesində islahatlar aparılmaqla təkmilləşmiş tədris planına keçildi, kadr potensialı gücləndi, elmi-tədqiqat işi aparılmasında, daha aktual mövzuların tədqiqində, yeni elmi istiqamətlərin müəyyənləşməsində canlanma baş verdi. Müharibədən sonrakı beşillikdə Bakı Dövlət Universitetinə Azərbaycan elminin görkəmli korifeylərindən biri, görkəmli filoloq, Əməkdar elm xadimi, akademik Abdulla Qarayev başçılıq etmişdir. Professor A. Qarayev müharibə illərində universitetdə elmi işlər üzrə prorektor işləmiş, 1945-ci ilin aprelində rektor vəzifəsinə təyin edilmiş, bu vəzifədə 1950-ci ilin noyabrına qədər işləmişdir. Onun rektorluğu dövründə universitetin strukturunda böyük dəyişikliklər baş vermiş, yeni fakültələr, şöbələr, kafedralar, elmi laboratoriyalar, ixtisaslar açılmışdır. 1945-1946-cı illərdə universitetin filoloji fakültəsinin yanında jurnalistika, 1946-1947-ci illərdə incəsənətsünaslıq, yenə həmin tədris ilində məntiq psixologiya, kitabxanaçılıq şöbələri açılmışdır.

Beləliklə, 1946-1947-ci tədris ilində universitetdə 8 fakültə: filologiya, tarix, şərqşünaslıq, geoloji-coğrafiya, hüquq, fizika-riyaziyyat, kimya və biologiya fakültələri fəaliyyət göstərirdi. Bu fakültələrdə 52 kafedra, 52 kabinet və laboratoriya, 2 muzey var idi. Təkcə 1948-1949-cu tədris ilində 7 yeni kabinet və laboratoriya yaradılmışdır. Universitetin professor-müəllim heyətinin tərkibində əhəmiyyətli kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliyi baş vermiş, universitetə çox güclü alimlər, xüsusilə istedadlı gənclər gəlmişdi. 1950-ci ildə artıq universitetdə 21 elmlər doktoru, professor və 155 elmlər namizədi, dosent işləyirdi. Universitetin professor-müəllim heyətinin sayı 316-ya çatmışdı. Müharibədən sonrakı beşillikdə universitetin qəbul planı ilbəlil artmış, 1946-1950-ci illər ərzində universitetə 3397 nəfər tələbə qəbul edilmiş, universiteti 1515 nəfər yüksək ixtisaslı mütəxəssislər bitirmişdir.

1950-ci ildə Əməkdar elm xadimi, görkəmli ədəbiyyatşünas alim Cəfər Xəndan Hacıyev Bakı Dövlət Universitetinə rektor təyin edildi. Bu təyinatla qədar o, filoloji fakültənin dekanı vəzifəsində çalışmışdı. Təhsil prosesinə və universitetin elmi işlərinə yaxından bələd olan professor Cəfər Xəndan akademik A.Qarayevin apardığı islahatları müvəffəqiyyətlə davam etdirdi. Onun rektor kimi uğurlu fəaliyyəti nəticəsində universitetə ayrılan maliyyə vəsaiti bir neçə dəfə artırıldı. Tələbə qəbulu planında universitetin əyani, axşam və qiyabi şöbəsinə ayrılan yerlərin miqdarı əhəmiyyətli dərəcədə çoxalmışdı. Bu da respublikada müəllim kadrlara olan böyük tələbatla əlaqədar idi. Məhz buna görə də 1940-cı illərdən fəaliyyətə başlayan universitetin qiyabi şöbəsinin işi əsaslı şəkildə yenidən qurulmağa başladı. Əgər 50-ci illərdə universitetin tərkibində 4 fakültənin - filologiya, tarix, riyaziyyat və hüquq fakültələrinin qiyabi şöbəsi var idisə, artıq 60-cı illərdə 7 fakültənin qiyabi şöbəsi fəaliyyət göstərirdi. 50-60-cı illərdən qiyabi şöbə ilə yanaşı axşam şöbəsi də yaradılmağa başladı. İlk axşam şöbələri 1958-1959-cu illərdə fizika və kimya fakültələrində yaradıldı.

1950-60-cı illərdə universitetdə 5 yeni fakültə: şərqşünaslıq (1957), fizika (1959), iqtisadiyyat (1959), əmtəəşünaslıq (1959), kitabxanaçılıq (1962), jurnalistika (1969) fakültələri təşkil edildi. Yeni fakültələrin yaranması və tələbə qəbulunun ilbəl artması ilə əlaqədar universitetdə bina çatışmazlığı hiss edilirdi. Bu cətinliyi nəzərə alan respublika hökuməti universitetə iki yeni bina vermişdir. 1954-55-ci illərdə universitet 11460 kv.m sahəsi olan 4 binada yerləşirdi. Zahid Xəlilov küçəsində Bakı Dövlət Universiteti üçün 50-ci illərdən tikilən yeni binanın 1964-cü ilin sentyabrında istifadəyə verilməsi universitetin auditoriya vəziyyətini xeyli yaxşılaşdırdı.

Beləliklə, 60-cı illərin axırlarında Bakı Dövlət Universitetində təbiət və humanitar elmlərin mühüm sahələrini əhatə edən 12 fakültə: mexanika-riyaziyyat, fizika, kimya, biologiya, ekoloji-coğrafiya, tarix, filologiya, şərqşünaslıq, kitabxanaçılıq-informasiya, hüquq, jurnalistika, ixtisasartırma və xarici tələbələr fakültələri, həmçinin 64 kafedra, 86 laboratoriya, o cümlədən 4 problem laboratoriyası, 42 kabinet, 2 muzey fəaliyyət göstərirdi. Professor-müəllimlərin sayı 710 nəfərə çatmışdı. Universitetin əyani, qiyabi və axşam şöbələrində 12 mindən artıq tələbə təhsil alırdı.

1950-60-cı illərdə universitetə xalqımızın görkəmli şəxsiyyətləri, elm və təhsil təşkilatçıları akademik Y.H.Məmmədəliyev və akademik Ş.F.Mehdiyev başçılıq etmişlər. Azərbaycan elminin inkişafına böyük töhfələr verən, SSRİ məkanında və beynəlxalq aləmdə tanınan bu alimlərin təşkilatçılıq qabiliyyəti nəticəsində universitet böyük tərəqqi yolu keçmiş, beynəlxalq miqyasda tanınmağa başlamışdır. Məhz buna görədir ki, bu görkəmli şəxsiyyətlərin əziz xatirəsi universitet kollektivi tərəfindən əziz tutulur.

Azərbaycanın müasir tarixinə dönüş mərhələsi kimi daxil olan 60-70-ci illər Bakı Dövlət Universitetinin həyatında da əlamətdar olmuşdur. 1969-cu

ildə Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə ilk gəlişi ilə Azərbaycan özünün həqiqi inkişaf yolunu tapdı. Bu dövrdə respublika ali məktəblərinin bayraqdarı olan Bakı Dövlət Universiteti Heydər Əliyevin qayğısı sahəsində bir çox uğurlar əldə etdi, elm, təhsil, mədəniyyət çiçəklənmə dövrünə qədəm qoydu.

Azərbaycan dövlətinin qərarına əsasən 1969-cu il noyabrın 1-də Bakı Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyi keçirildi. Yubiley komissiyasının sədri Heydər Əliyev təntənəli iclasda çıxış etdi. Bu tarixi çıxış universitetin həyatında çox əlamətdar hadisə idi. Çünki universitetin yarım əsrlik yubileyində onun dünya şöhrətli məzunu Heydər Əliyev çıxış edirdi. Universitetin çoxsaylı kollektivi həmişə bu tarixi hadisəyə görə iftixar hissi keçirmişdir. O vaxta qədər formalaşan ənənələrin əksinə olaraq Heydər Əliyevin Azərbaycan dilində çıxış etməsi xalqımız tərəfindən böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşılandı, milli şüurun formalaşmasına, milli dilin statusunun möhkəmlənməsinə səbəb oldu.

Heydər Əliyev bu parlaq nitqində universitetin 50 ildə keçdiyi inkişaf və tərəqqi yolunu yüksək qiymətləndirərək deyirdi: “Bu gün Azərbaycan Dövlət Universitetinin keçdiyi yarım əsrlik yola yekun vurarkən tam əsasla deyə bilərik ki, yubliyar bu yüksək ada layiq olduğunu özünün bütün fəaliyyəti ilə sübut etmişdir”.

Heydər Əliyevin bu proqram xarakterli nitqində universitet kollektivinin qarşısında elmin, təhsilin və mədəniyyətin inkişafına mühüm əhəmiyyət verməklə yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrlar hazırlamaq kimi çox mühüm vəzifə qoymuşdu. Universitet kollektivi bu vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlmiş və böyük uğurlar qazanmağa müvəffəq olmuşdu. 70-80-ci illərdə universitetin maddi-texniki bazası qat-qat yüksəlmiş, tələbə qəbulu ilbəlil artmış, yeni ixtisaslar açılmış, kadr hazırlığının keyfiyyəti yüksəlmiş, universitet yeni elmi istiqamətlərdə inkişaf etməyə başlamış, universitetin beynəlxalq əlaqələri xeyli genişlənməmişdi. 1970-78-ci illərdə universitetə 12428 tələbə qəbul edilmiş, universiteti hər il 1200-dən artıq tələbə bitirmişdir. Bu illərdə elmi-tədqiqat işləri də böyük vüsət almış, 1676 mövzuda elmi-tədqiqat işi yerinə yetirilmiş, 148 adda monoqrafıya, 325 adda dərslük, 8423 adda dərs vəsaiti nəşr edilmişdir.

1977-78-ci tədris ilində 9 mərtəbəli 1-ci tədris korpusunun istifadəyə verilməsi universitetin auditoriya problemini həll etmiş, tədris prosesinin səmərəli təşkilinə səbəb olmuşdur. Universitet tələbələrini üçün yataqxana şəhərciyinin salınmasına da 70-ci illərdə başlanılmışdır. Bu dövrdə universitetə akademik Faiq Bağırzadə rəhbərlik etmişdir. Universitetin inkişafında mühüm xidməti olan F.M.Bağırzadə universitetin tarixində ən çox işləyən rektor (1970-ci ildən 1987-ci ilə qədər) olmuşdur.

70-80-ci illər Bakı Dövlət Universitetinin həyatında yeni mərhələ - Heydər Əliyev mərhələsi olmuşdur. Bu dövrdə Heydər Əliyev duhası universitetin inkişaf yolunu işıqlandırmış, uğurlu gələcəyə istiqamətləndirmişdir.

70-80-ci illər Bakı Dövlət Universitetinin tarixində universitetin maddi-texniki bazasının əhəmiyyətli dərəcədə möhkəmləndirilməsi, kadr hazırlığının keyfiyyətə yüksəldilməsi, dünya elminin aktual problemlərinə həsr edilmiş elmi tədqiqatların aparılması, beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi uğrunda mübarizə illəri olmuşdur. Bu dövrdə Bakı Dövlət Universitetinin əldə etdiyi ən böyük nailiyyət onun kadr potensialının, professor-müəllim heyətinin tərkibinin həm kəmiyyətə, həm də keyfiyyətə inkişaf edib möhkəmləndiyi illər kimi xarakterizə edilir. Bu illərdə yeni fakültələr, kafedralar, tədris və elmi laboratoriyalar yaradılmışdır. 1961-ci ildə fəaliyyəti dayandırılmış universitet nəşriyyatı 1979-80-ci tədris ilində yenidən işə başladı. 70-ci illərdə universitetdə tədris prosesinə texniki vasitələrin tətbiqinə başlanmış, 15 ixtisaslaşdırılmış auditoriya yaradılmışdı. Universitetdə 12 fakültə, 70 kafedra, 15 kabinet və laboratoriya fəaliyyət göstərirdi. Universitet SSRİ-nin və dünyanın 170-dən artıq elmi və tədris müəssisəsi ilə əlaqə yaratmışdı. Bu işdə universitetin 1974-cü ildə Elmi Kitabxana statusu almış kitabxanası mühüm rol oynayırdı. Elmi Kitabxana SSRİ-nin və dünyanın 171 elmi və tədris müəssisələri ilə elmi nəşrlərin mübadiləsini aparırdı. Universitet xarici ölkələr üçün kadr hazırlayan ali məktəblər içərisində aparıcı yerlərdən birini tuturdu. 1983-cü ildə universitetdə dünyanın 61 ölkəsindən 500-dən artıq tələbə təhsil alırdı. Əgər 1970-71-ci tədris ilində universitetdə 710 professor-müəllim çalışırdısa, bunların 56 nəfəri professor, 223 nəfəri dosent, 240 nəfəri baş müəllim, 191 nəfəri müəllim idi. 1988-89-cü dərslər ilində 1137 professor-müəllim, o cümlədən 170 professor, 442 dosent, 342 baş müəllim, 198 müəllim çalışırdı. Yəni on ildə müəllimlərin sayı 427 nəfər, o cümlədən professorların sayı 114 nəfər, dosentlərin sayı 219 nəfər, baş müəllimlərin sayı 198 nəfər, müəllimlərin sayı 7 nəfər artmışdı. 1978-79-cü dərslər ilində universitetdə 13425 nəfər tələbə təhsil alırdı. Bunlardan 6325 nəfər ayani, 3092 nəfər axşam, 3192 nəfər qiyabi şöbənin tələbələri idi.

80-ci illərin axırı - 90-cı illərin əvvəllərində respublikada baş verən proseslər, iqtisadi, siyasi və sosial böhran Bakı Dövlət Universitetindən də yan keçməmişdi. Ölkədə hökm sürən anarxiya universitetin tədris prosesinə ciddi təsir göstərirdi. Tələbələr arasında dərslərə gəlməmək halları ciddi xarakter almışdı. Müəllimlərin sosial durumunun çox aşağı olması bir çox görkəmli alimlərin xarici ölkələrə getməsinə və öz peşəsindən uzaqlaşmasına səbəb olmuşdu. Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin dəfələrlə azalması universitetin maddi-texniki bazasının zəifləməsinə səbəb olmuş, tədris və elmi-tədqiqat laboratoriyaları yeni avadanlıq almaqdan məhrum edilmişdi. Universitetdə tez-tez rektorların dəyişməsi ümumi işə olduqca mənfi təsir göstərirdi. 1987-93-cü illərdə universitetdə dörd rektor - Məmmədov Y.M (1987-1989), Quliyev C.B. (1989-1990), Qasımov M.G. (1990-1992), Səməndərov F.V (1992-1993) dəyişmişdi.

Bakı Dövlət Universitetinin 90 il ərzində keçdiyi yolun əsas və olduqca zəngin mərhələlərindən biri Azərbaycan Respublikasının öz dövlət müstəqilli-

yini bərpa etdikdən sonrakı mərhələdir. Bilavasitə ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan bu mərhələ bir çox cəhətdən əlamətdar olmuş böyük hadisələrlə dolu olan bir mərhələ kimi universitetin tarixində dərin izlər qoymuş, onun fəaliyyətinə yeni müstəqilliyin ab-havasını gətirmişdir.

Heydər Əliyevin 1993-cü ilin iyununda hakimiyyətə gəlməsi universitetin böhran vəziyyətindən çıxması, təhsil islahatlarının aparılması, təhsilin müasir dünya təhsil sisteminə inteqrasiya edilməsi üçün əlverişli perspektivlər açdı.

1993-cü ildən başlayaraq Bakı Dövlət Universitetinin təhsil və elmi həyatında olduqca böyük dəyişiklik baş verdi. Universitetin maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək üçün ciddi tədbirlər həyata keçirildi. İlbəil universitetə ayrılan vəsait və tələbə qəbulu artırıldı. Tədris prosesində ciddi islahatlar həyata keçirildi. Tədris intizamı möhkəmləndi. Universitetə avadanlıq almaq üçün vəsait ayrılması xeyli artdı. Universitetin beynəlxalq əlaqələri genişləndirdi, belə ki, o, artıq müstəqil dövlətin aparıcı universiteti kimi dünyanın qabaqcıl dövlətləri ilə əlaqələr qurmaq imkanı əldə etdi.

Müstəqil respublikamızın ayrı-ayrı nadir ixtisaslara tələbatının artması və kadr potensialının güclənməsi ilə əlaqədar məhz Heydər Əliyevin qayğısı nəticəsində BDU-da ilahiyyat fakültəsi, beynəlxalq hüquq və beynəlxalq münasibətlər fakültəsi, yeni ixtisaslar açıldı.

BDU-nun beşdən artıq Beynəlxalq Universitetlər Assosiasiyasının üzvü olması onun beynəlxalq əlaqələrini daha da genişləndirdi. 1993-cü ildən başlayaraq universitetin 100-dən artıq tələbə, magistrant və aspirantı xarici ölkə universitetlərində təhsil almışdır.

BDU-nun respublikamızda elm, mədəniyyət və təhsilin inkişafında böyük xidmətlərini yüksək qiymətləndirən, universitetin məzunu olması ilə fəxr edən ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: «Bakı Dövlət Universiteti Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Respublikasının milli sərvətidir, milli iftixarıdır».

XX əsrin görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin özü də Bakı Dövlət Universitetinin məzunu və böyük iftixarıdır. Heydər Əliyev Bakı Dövlət Universitetinin məzunu olması ilə fəxr etdiyi kimi, bu gün Bakı Dövlət Universitetinin kollektivi də Heydər Əliyevin adı ilə, doğma universitetimizin ləyaqətli məzunu olması ilə fəxr edir. Ona görə ki, dünya şöhrətli dahi şəxsiyyət, beynəlxalq nüfuza malik siyasi lider, müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin etibarlı qarantı, bugünkü inkişaf etmiş dövlətimizin memarı, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri səviyyəsinə qədər yüksələn, Tanrı möcüzəsi olan Heydər Əliyev Bakı Dövlət Universitetinin tarix fakültəsini 1957-ci ildə bitirmişdir. Bu dahi şəxsiyyətin adı tarix fakültəsinin və Bakı Dövlət Universitetinin Qızıl fonduna düşmüşdür.

Heydər Əliyevin təhsil aldığı illərdə və respublikaya rəhbərlik etdiyi dövrdə universitetlə əlaqələri Bakı Dövlət Universitetinin şanlı tarixinin böyük və əlamətdar bir mərhələsini təşkil edir. Bakı Dövlət Universitetinin tərəqqi və

inkişafının ən məhsuldar dövrü olan son 30 il məhz onun adı ilə qırılmaz tellərlə bağlıdır. Ulu öndər Heydər Əliyev universitet rəhbərliyinin yeni kadrlarla möhkəmləndirilməsinə olduqca böyük diqqət yetirirdi.

Məhz buna görədir ki, universitetin Böyük Elmi Şurası 1994-cü il 28 oktyabr tarixli geniş iclasında Azərbaycan xalqı, dövləti, elmi və təhsili qarşısında əvəzsiz xidmətlərinə görə Heydər Əlirza oğlu Əliyevə Bakı Dövlət Universitetinin Fəxri Doktoru adının verilməsi haqqında yekdil qərar qəbul etdi. Universitetimizin kollektivi bununla fəxr edir.

1994-cü ildə görkəmli hüquqşünas alim, hüquq elmləri doktoru, professor Murtuz Ələsgərov universitetə rektor təyin edildi. Professor M.Ələsgərov 1996-cı ildə Milli Məclisin sədri seçildikdən sonra görkəmli elm və təhsil təşkilatçısı, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, Əməkdar elm xadimi, professor Misir Mərdanov universitetin rektoru vəzifəsinə irəli çəkildi. 1998-ci ildə professor M.Mərdanov Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri təyin edildikdən sonra rektor vəzifəsinə görkəmli kimyaçı alim, Əməkdar elm xadimi, akademik Abel Məhərrəmov təyin edildi. Göründüyü kimi, hər üç şəxs, respublikamızın görkəmli alimləri, elm və təhsil təşkilatçıları, dövlət xadimləri olmaqla respublika ictimaiyyəti tərəfindən tanınan və müsbət qarşılanan şəxsiyyətlərdir. Məhz 1994-cü ildən başlayaraq Bakı Dövlət Universiteti kollektivinin əldə etdiyi müvəffəqiyyətlərdə bu görkəmli şəxsiyyətlərin rolu az olmamışdır.

Professor M.Ələsgərov tərəfindən başlanan islahatlar professor M.Mərdanov tərəfindən davam etdirilmişdir. Lakin bu islahatların başa çatdırılması və universitetdə böyük quruculuq işinin aparılması universitet kollektivi tərəfindən “qurucu rektor” kimi qəbul edilən akademik Abel Məhərrəmovun adı ilə bağlıdır. Abel Məhərrəmov rektor təyin edildiyi ilk gündən bütün bilik və bacarığını, daxili enerjisini və potensial imkanlarını doğma universitetin tərəqqisinə, təhsil sisteminin yüksəldilməsinə və təkmilləşdirilməsinə istiqamətləndirdi, bu ali təhsil ocağını beynəlxalq standartlara cavab verən dünya universitetləri sırasına çıxara bildi. A.Məhərrəmov sözün əsl mənasında çoxsaylı kollektivi vahid bir orqanizm kimi hərəkətə gətirdi və onun ahəngdar mexanizm kimi zərgər dəqiqliyi ilə sistemli və fasiləsiz fəaliyyətinə, hamını bir nəfər kimi universitetin tədris-metodik, elmi tədqiqat işinə cəlb etməyə nail oldu. Qısa zaman çərçivəsində universitetin tədris-maddi bazası xeyli möhkəmləndi.

Abel müəllimin düzgün və məqsədyönlü rəhbərliyi sayəsində BDU-nun maddi-texniki bazası xeyli möhkəmlənmiş, yeni tədris korpusları istifadəyə verilməmiş, tələbələr üçün idman kompleksləri tikilmiş, müəllimlər və tələbələr üçün hər korpusda yeməxanalar istifadəyə verilmiş, gözəl və yaraşığılı universitet şəhərciyi yaradılmış və ən mühümü güclü elmi-pedaqoji potensiala malik olan mehriban kollektiv formalaşmışdır. Universitetdə aparılan işlərin miqyasına görə son on ili universitetin intibah dövrü kimi xarakterizə etmək olar. Bu intibah özünü universitetin hərtərəfli, kompleks inkişafında göstərmişdir.

Zənnimizcə, bu kompleks inkişafa daxil olan amillər içərisində aşağıdakı mühüm problemlərə də geniş diqqət yetirilmişdir:

1) universitetin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, on mərtəbəli yeni tədris korpusunun istifadəyə verilməsi, tələbə qəbulunun ilbəl artırılması, kadr potensialının möhkəmləndirilməsi;

2) universitetin tədris prosesinin daha da təkmilləşdirilməsi, tədrisin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün islahatlar aparılması, tədrisin texniki vasitələrlə təmin edilməsi, tədris prosesində kompüter texnologiyasından istifadə edilməsi, yeni fakültələr, ixtisaslar, kafedralar açılması, tədris intizamının möhkəmləndirilməsi, dünyanın qabaqcıl ölkələrinin iş təcrübəsindən istifadə edilməsi, yeni dərslərin və dərş vəsaitlərinin yazılıb çap etdirilməsi;

3) universitetdə bu yeni elmi-tədqiqat laboratoriyalarının yaradılması, elmi laboratoriyaların yeni cihazlarla, avadanlıqlarla təchiz edilməsi, kafedrada aparılan elmi-tədqiqatların istiqamətlərinin müasir şəraitlə, respublikanın qarşısında duran çağdaş vəzifələrlə əlaqələndirilməsi, doktorluq və namizədlik dissertasiyalarının keyfiyyətcə yaxşılaşdırılmasına diqqətin artırılması, elmin müxtəlif sahələrinə dair monoqrafiyaların, dərş vəsaitlərinin və dərsləklərin, metodik göstərişlərin çap etdirilməsi kimi mühüm məsələlər geniş yer tutmuşdur. Universitetin elmi xəbərlərinin nəşrinin daha da təkmilləşməsi, universitet nəşriyyatının fəaliyyətinin genişləndirilməsi.

1998-ci ildə universitetin rektoru professor Misir Mərdanov Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri təyin edildikdən sonra rektorluq vəzifəsi bir ilə yaxın boş qaldı. Bu müddətdə möhtərəm prezident Heydər Əliyev universitetə kimin rektor göndərilməsini ciddi şəkildə araşdırırdı. Seçim xeyli uzandı. Nəhayət, ulu öndər Heydər Əliyevin seçimi Abel Məmmədəli oğlu Məhərrəmov oldu və o, 1998-ci ildə Bakı Dövlət Unisersitetinə rektor təyin edildi. Öz uzaqgörənliyi ilə həmişə fərqlənən ulu öndər bu seçimində də yanılmamışdı.

Ali məktəb sistemini dərindən bilən Abel Məhərrəmov kiçik bir zaman kəsiyində müstəqilliyin qarşıda qoyduğu vəzifələrə, dövlətin ardıcıl həyata keçirdiyi təhsil islahatının tələblərinə uyğun olaraq universitet təhsilində və elmində mühüm nailiyyətlər əldə etməyə, böyük quruculuq işləri aparmağa müvəffəq oldu. Onun quruculuq sahəsində əldə etdiyi nailiyyətləri sovet dövründə bir neçə onillikdə aparılan işlərə bərabər tutmaq olar. Hər şeydən əvvəl rektor universitetin maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək üçün ciddi tədbirlər görməyə başladı. Rektorun səyi nəticəsində maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsinə ayrılan vəsait orta hesabla ilbəl 2-3 dəfədən çox artırıldı. Universitetin əsas binası 60-cı illərdən bəri - son 40 ildə təmir edilməmişdi. Binaının həm xarici görünüşü, həm daxili, həm də dam örtüyü bərbad vəziyyətə düşmüşdü. Rektorun ciddi səyi nəticəsində universitetin əsas binasına yeni həyat verildi. Onun çöl divarları təmizləndi, daxilində bütün dərş otaqları, auditoriyalar, laboratoriyalar, böyük və kiçik akt zalları, inzibati binalar əsaslı surətdə,

müasir dünya standartlarına müvafiq təmir olunmuş, qiymətli avadanlıqlarla təchiz edilmişdir. Son 80 ildə universitetin auditoriyaları və laboratoriyaları belə yüksək səviyyəli mebellə təmin edilməmişdir.

Abel Məhərrəmovun ən böyük xidməti universitet şəhərciyinin yaradılması oldu. İnsanların gözü qarşısında xarici ölkələrdə olan universitet şəhərciklərini xatırladan şəhərciyin yaradılması və tədricən bu şəhərciyin gözəl istirahət və mədəniyyət parkına çevrilməsi universitetin çoxminli kollektivi üçün böyük hədiyyə idi. Bu şəhərciyin bəzəyi olan idman kompleksi, 1000 nəfərə qədər tutumu olan örtülü stadion, müasir texnologiyanın son nailiyyətlərinə müvafiq tikilmiş üzgüçülük hovuzu tələbə və müəllimlərin ən çox sevdiyi bir idman qurğusuna çevrilmişdir.

Respublikamızın dövlət büdcəsində ciddi gərginlik olduğu bir zamanda böyük çətinliklə də olsa, Abel Məhərrəmov rektorluğa başladığı ilk günlərdən universitetin yarımçıq qalmış (ancaq tədris korpusunun bünövrəsi qoyulmuşdu) yeni tədris korpusunun tikintisini davam etdirməyə müvəffəq oldu. İndi 10 mərtəbədən 250 otaqdan, 13500 kv metr sahədə ibarət olan bu korpusun tikintisi başa çatdırılmışdır. Tələbələrə və professor-müəllim heyətinə xidmət etmək üçün yeni binada 300 m² sahədə poliklinika və 350 m² sahədə yeməcxana yerləşir ki, bu da müasir dünya standartlarına cavab verir. Bu bina universitetin 90 illiyinə dövlətimizin böyük hədiyyəsidir.

Gözoşxayan və yaraşlıq bu tədris korpusunda tarix, mexanika-riyaziyyat və tətbiqi riyaziyyat fakültələri yerləşir. Müasir standartlara uyğun tikilən və istifadəyə verilən bu korpusda müəllim və tələbələr üçün hər cür şərait yaradılmışdır. Yeni tədris korpusunun təntənəli açılış mərasimində çıxış edən möhtərəm Prezident İlham Əliyev demişdir: “Mən bu gün çox şadam ki, Bakı Dövlət Universiteti təzə korpusunun açılışı ilə tələbələrə və müəllimlərə yeni şərait yaradır...”

Cənab Prezidentimiz bu gözəl gün münasibəti ilə universitetin bütün kollektivini ürəkdən təbrik etdi. Bu, universitet kollektivi üçün böyük fəxrdir və fəaliyyətimizə verilən dəyərli qiymətdir.

Bakı Dövlət Universitetinin tarixinə intibah dövrü kimi daxil olan son on ildə bütün sahələrdə onilliklərə bərabər böyük inkişaf baş vermişdir. Bu inkişafı daha dəqiq və hərtərəfli göstərmək üçün rəqəmlərə müraciət edək: Fakültələrin miqdarı 1999-cu ildə 15, 2008-ci ildə 16; kafedraların miqdarı 1999-cu ildə 113, 2008-ci ildə 125; ixtisasların miqdarı 1999-cu ildə 50, 2008-ci ildə 55; tədris laboratoriyalarının miqdarı 1999-cu ildə 70, 2008-ci ildə 73; tələbələrin sayı 1999-cu ildə 14.000-ə yaxın, 2008-ci ildə 17081 nəfər; professor-müəllim heyəti 1999-cu ildə 1287, 2008-ci ildə 1317 nəfər olmuşdur.

Hazırda Bakı Dövlət Universitetində 16 fakültə, 121 kafedra, 2 elmi-tədqiqat institutu, 4 elmi-tədqiqat mərkəzi, 1 elmi-tədqiqat hissəsi, 20 elmi-tədqiqat laboratoriyası fəaliyyət göstərir. Bu struktur bölmələrdə 2897 nəfər əmək-

daş çalışır. Professor-müəllimlərdən 300 nəfəri elmlər doktoru, 900 nəfərə qədəri elmlər namizədidir. Müəllimlərin 217 nəfəri professor, 530 nəfəri dosent, 318 nəfəri baş müəllim, 214 nəfəri müəllim, 16 nəfəri isə assistent vəzifəsini tutur. Professor-müəllim heyətinin tərkibində AMEA-nın 10 nəfər həqiqi üzvü (akademik), 14 nəfər müxbir üzvü, 18 nəfər Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, 20 nəfər digər fəxri adlara layiq görülmüş şəxs, 40 nəfər orden və medallarla təltif edilmiş əməkdaş vardır. Universitet əməkdaşlarından 13 nəfəri Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatıdır.

Fikrimizcə, bu rəqəmlər ötən müddət ərzində Bakı Dövlət Universitetinin elmi-pedaqoji potensialının inkişaf dinamikasını aydın şəkildə göstərir və kollektivimiz bu böyük nailiyyətlərlə fəxr edə bilər.

Universitetin son on illik fəaliyyətində diqqətəlayiq işlərdən biri də müasir dövrün tələblərinə cavab verən nəşriyyat işinin təşkili olmuşdur. Bakı Universiteti Nəşriyyatına ikinci tədris korpusunda 1500 kv.metrlik sahəsi olan bina ayrılmış, nəşriyyat üçün 1 milyon 500 min ABŞ dolları qiymətində yeni mətbəə avadanlığı, çap maşınları, elektron cihazlar və digər müasir çap texnikası alınmışdır. Universitetin büdcəsindən dərsləklər, dərslər vəsaitləri, metodik göstərişlər, fənn proqramları çap etmək üçün müntəzəm olaraq vəsait ayrılmışdır. Son on ildə universitet nəşriyyatında 1000 ada yaxın dərslək, dərslər vəsaiti, metodik göstəriş, monoqrafiya, fənn proqramları və s. çap çox böyük nailiyyətdir. Nəşriyyatda çap edilən dərsləklərin, demək olar ki, əksəriyyəti universitet alimləri tərəfindən müstəqillik illərində yazılan orijinal dərsləklərdir.

Beləliklə, müstəqillik illərində böyük inkişaf yolu keçmiş Bakı Dövlət Universiteti təkcə respublikamızda deyil, respublikamızdan çox-çox uzaqlarda, dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində böyük şöhrət qazanmış, dünya universitetləri içərisində özünəlayiq yer tutmuşdur.

Son on ildə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, akademik A.M.Məhərrəmovun xidmətləri dövlətimiz, respublikanın elm və təhsil ictimaiyyəti, xarici dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Abel Məhərrəmovun xidmətləri universiteti ucaltdığı kimi universitetin nailiyyətləri də Abel Məhərrəmovu ucaltmışdır. Abel Məhərrəmov 11 fevral 2000-ci ildə kimya elmi sahəsində əldə etdiyi böyük nailiyyətlərə görə prezident H.Əliyevin fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi" fəxri adına, 10 iyun 2000-ci ildə Tehranda keçirilən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının qızıl medalına layiq görülmüşdür.

A.M.Məhərrəmov 2002-2004-cü illərdə Qara Dəniz Hövzəsi Ölkələri Universitetləri Assosiasiyasının prezidenti olmuş, 2004-cü ildən isə vitse-prezidentdir. O, elm və təhsil sahəsində göstərdiyi təşəbbüskarlığa, milli təhsilin inkişafı və beynəlxalq təhsil məkanında inteqrasiya proseslərinə verdiyi töhfələrə görə 2004-cü ildə Rumıniya Respublikasının ali dərəcəli "Komandoz" ordeninə layiq görülmüşdür.

2008-ci ildə akademik Abel Məhərrəmov Avropanın aparıcı elm və təhsil mərkəzlərindən biri sayılan Rumıniya Respublikasının Konstansa şəhərində yerləşən Ovidus Universitetinin Fəxri doktoru seçilmişdir.

A.Məhərrəmov 2001-ci ildə AMEA-nın müxbir üzvü, 2007-ci ildə isə həqiqi üzvü (akademik) seçilmişdir. 2005-ci ildən isə o, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvü - millət vəkildir.

Akademik A.M.Məhərrəmov dəfələrlə bir sıra beynəlxalq elmi konfranslarda və simpoziumlarda, o cümlədən ABŞ, Türkiyə, Yaponiya, İtalya, Rusiya, İran, Bolqarıstan, Macarıstan və b. ölkələrdə maraqlı elmi məruzələrlə çıxışlar etmişdir. O, bir çox ixtiraların, elmi kəşflərin və beynəlxalq patentlərin müəllifidir. Alim 33 müəlliflik şəhadətnaməsinin, 8 monoqrafiya, 37 dərslik və dərs vəsaitinin, o cümlədən Azərbaycan dillində ilk dəfə nəşr olunmuş “Kiçik kimya ensiklopediyası”nın həmmüəlliflərindən biri, Azərbaycanda və xarici jurnallarda nəşr olunmuş 600-ə qədər elmi əsərin müəllifidir. A.Məhərrəmovun rəhbərliyi ilə 21 kimya elmləri doktoru və namizədi hazırlanmışdır.

Akademik Abel Məhərrəmov Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 30 oktyabr 2009-cu il tarixli sərəncamı ilə “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Müstəqillik illərində Bakı Dövlət Universitetinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, tədris prosesinin yenidən qurulması, tədrisin keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsi ilə yanaşı olaraq o, respublikamızda elmin inkişafında mühüm rol oynamış, elmi tədqiqatların həcminə və nəticələrinə görə öncül yerlərdən birini tutmaqla beynəlxalq aləmdə xüsusi nüfuz qazanmışdır.

Bakı Dövlət Universiteti Azərbaycan təhsilinin inkişafı ilə yanaşı Azərbaycan elminin inkişafına da mühüm töhfələr vermişdir. Kollektivin son on ildə qazandığı elmi uğurlar və kəşflər deyilənləri bir daha təsdiq edir. Hazırda Bakı Dövlət Universitetinin bütün fakültə, kafedra və digər elmi-tədqiqat qurumlarında təbiət və humanitar elmlərin aktual problemlərinə dair respublikamızın elm, təhsil, mədəniyyət və xalq təsərrüfatının müxtəlif sahələrini əhatə edən, mühüm nəzəri və təcrübi əhəmiyyət kəsb edən elmi-tədqiqat işləri aparılır. Bakı Dövlət Universitetində aparılan elmi-tədqiqat işləri öz aktuallığı ilə yanaşı olaraq geniş istiqamətləri ilə də fərqlənir. Məsələn, 2008-ci ildə 81 istiqaməti əhatə edən 230 mövzuda 1160 elmi iş yerinə yetirilmişdir.

Bakı Dövlət Universitetində təbiət və humanitar elmlər üzrə aparılan elmi işlər böyük elmi-nəzəri və praktik əhəmiyyət kəsb etdiyindən onların bir çoxu AMEA-nın elmi hesabatına mühüm elmi nəticə kimi daxil olur. Məhz buna görədir ki, son on ildə universitet əməkdaşları 85 ixtiraya patent ala bilmişdir.

Universitetdə elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri rektor, akademik Abel Məhərrəmovun ciddi səyi nəticəsində təkmilləşmiş, 4 seriya üzrə “Bakı Dövlət Universitetinin Xəbərləri”nin nəşri işi qaydaya salınmışdır. Bununla yanaşı

universitetin ayrı-ayrı fakültələrinin müxtəlif elm sahələrinə dair nəşr etdirdiyi 10 elmi-nəzəri və metodik jurnal da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Respublikamızda elmi-pedaqoji kadrların hazırlanmasında Bakı Dövlət Universitetinin xüsusi yeri vardır. Böyük həyati əhəmiyyət kəsb edən bu iş universitet hələ XX əsrin 20-ci illərindən başlamış, sonralar bu prosesi davam etdirmiş, müstəqillik illərində isə onu daha da intensivləşdirmişdir. Universitetdə elmi-pedaqoji kadrların hazırlanması aspirantura, dissertantura və doktorantura yolu ilə həyata keçirilir. Hazırda Bakı Dövlət Universitetinin əyani və qiyabi şöbələrində 60-dan artıq ixtisas üzrə 200-ə yaxın aspirant, 85 ixtisas üzrə 429 nəfər dissertant təhsil alır.

Elmi-pedaqoji kadrların hazırlanması sahəsində hələ 1997-ci ildən fəaliyyətə başlayan magistratura şöbəsi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hazırda Bakı Dövlət Universitetinin magistratura pilləsində 33 istiqamət, 156 ixtisaslaşma üzrə 1200-dən artıq magistrant təhsil alır ki, onların da 40 nəfəri xarici vətəndaşdır.

Bütövlükdə Bakı Dövlət Universitetində 90 il ərzində 80 tələbə buraxılışı olmuş, xalq təsərrüfatının, elm, mədəniyyət və təhsilin müxtəlif sahələri üzrə 120 mindən artıq yüksək ixtisaslı kadr hazırlanmışdır.

Bakı Dövlət Universitetinin 90 ildə keçdiyi inkişaf və tərəqqi yolu, qazandığı böyük uğurlar bir daha təsdiq edir ki, bu ali təhsil ocağı bundan sonra da Azərbaycan elminin, təhsilinin, mədəniyyətinin tərəqqi və inkişaf yolunu nurlu bir məşəl kimi işıqlandıracaqdır.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1. Əliyev H. *Müstəqilliyimiz əbədidir: c. 1-28.*- B.: *Azərnəşr*, 1995-2009.
2. *Heydər Əliyev və Bakı Dövlət Universiteti: - B., 1997.*
3. *Bakı Dövlət Universitetinin dünya şöhrətli məzunu. – B., 2001.*
4. *Əliyev İ. Bakı Dövlət Universitetinin yeni korpusunun açılışı münasibətilə nitqi // Respublika qəzeti. – 2008.- 16 sentyabr.*
5. *Əliyev İ. İnkişaf məqsədimizdir: c 1-2.- B.: Azərnəşr, 2008-2009.*
6. *Azərbaycan tarixi 7 cildə: c. 5-7.- B., 1998-2003.*
7. *Atakişiyev A.M. Bakı Dövlət Universiteti.- B., 2000.*
8. *Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi.- B., 2003.*
9. *Məhərrəmov A.M. Bakı Dövlət Universiteti.- B., 2000.*

Rus dilində

10. *Алимирзоев Х.О. Азербайджанский Государственный Университет за 50 лет.- Б., 1969.*
11. *Азербайджанская Демократическая Республика (1918-1920) Законодательные акты.- Б., 1998.*

12. Багирзаде Ф.М., Казиев М.А. *Азербайджанский Государственный Университет 60 лет.*- Б., 1969.

13. Маковелский А.О. *Азербайджанский Государственный Университет имени В.И.Ленина.*- Б., 1930.

14. Маковелский А.О. *Десятилетие Бакинского Государственного Университета имени В.И.Ленина.*- Б., 1929.

15. *Народное образование в Азербайджане:- (1920-1927гг).*- Б., 1928.

A.A.KHALAFOV

**ПРОЙДЕННЫЙ ПУТЬ РАЗВИТИЯ И ПРОЦВЕТАНИЯ
ОТ ПРОФЕССОРА В.И.РАЗУМОВСКОГО ДО АКАДЕМИКА
А.М.МАГЕРРАМОВА**

РЕЗЮМЕ

Статья посвящено 90 летнему юбилею Бакинского Государственного Университета, которая является первой моделью науки и образования. Пройденный путь развития и процветания от профессора В.И.Разумовского до академика А.М.Магеррамова был подобно освящен посредством многочисленным цифр и фактов.

A.A.KHALAFOV

**THE DEVELOPMENT AND PROGRESS PATH WHICH HAS BEEN
COVERED FROM PROFESSOR V.I.RAZUMOVSKI
TO ACADEMIC A.M.MAHARRAMOV**

SUMMARY

The article has been devoted to the 90th anniversary of playing house of science and education Baku State University. The development and progress path which has been covered from professor V.I.Razumovski to academic A.M.Maharramov has been lightened by the use of many numbers and facts.